

Hundraðtals minnilutamál í Norðurlondum

Norðurlond eru ikki so einmælt, sum ofta verður hildið. Í Danmark eru tilsamans 190 minnilutamál, og í Noregi eru minnilutamálini umleið 150 tilsamans. Hetta setir stór krøv til undirvísingarhættir og tolsemið í ymsu londunum, kom fram á málráðstevnu um fleirmæli í Norðurlandahúsinum týsdagin

Uni Arge

Onkuntíð hevur verið sagt, at Danmark, Ísland og Japan eru einastu londini í heiminum, sum eru einmælt. Øll onnur lond eru tvímælt ella kanska trímælt, hevur verið nevnt, men hetta er als ikki rætt, tá tað snýr seg um Norðurlond. Sera nógv mál verða tosað í Norðurlondum, og so mong eru tey í Danmark, at tey tátta í 200. Í Noregi eru umleið 150 minnilutamál, og har er størsta minnilutamálið polskt, sum 50.000 pollendingar í Noregi tosa.

Hetta upplýstu professararnir Anne Holmen og Lars Anders Kulbrandstad í málráðstevnuni, sum hevur verið í Norðurlandahúsinum hesa vikuna. Anne Holmen er dansk og starvast á universitetinum í Keypmannahavn. Lars Anders Kulbrandstad er norðmaður og starvast á universitetinum í Hedmark.

Tey hildu sínar fyrilestrar týsmorgunin, og fyri fleiri, ið lýddu á, vóru nýggjastu tíðindini, hvussu fjølbroytt Norðurlond eru málsliga.

Kanning um tolsemi

Størstu minnilutarnir í Noregi eru pollendingar, sviar, pakistanar, irakar og somaliar. Tilsamans eru 500.000 fólk í Noregi, sum ikki hava norskt sum upprunamál. Flestu teirra duga norskt, men tey hava als kyns onnur móðurmál, og hetta setir krøv í undirvísingini og viðvíkjandi tolseminum hjá fólki. Lars Anders Kulbrandstad hevði júst kannað, hvussu stóð til við tolseminum hjá fólki í sambandi við mál í Noregi.

Eitt nú hevði hann spurt fólk, um fleirmæli er ein dygd fram um einmæli. Meirilutin svaraði, at fyri einstaklingin er umráðandi at vera fleirmæltur. Tað gev-

ur betri førleikar at samskifta við onnur. Men tá fólk vórðu spurd, hvat tey hildu um fleirmæli í sjálvum samfelagnum, vóru tey ikki so positiv. Nú varð fleirmæli uppfatað meira sum ein trupulleiki enn ein dygd, og hetta var áhugavert, helt Lars Anders Kulbrandstad.

Hann hevði eisini spurt, hvussu stórt tol fólk høvdu við dialektum í Noregi, t.d. hjá fjølmíðlafólki í NRK. Yvirhøvur høvdu fólk sera stórt tol við fólki, sum tosaðu eitt sindur øðrvísi enn tey sjálvi. Nærum 75 prosent søgdu, at norsku dialektirnar vóru í lagi. Tá so spurt varð, um tað var í lagi, at tað hoyrdist, at fjølmíðlafólk vóru av útlendskum uppruna, svaraðu munandi færri játtandi, umleið 50 prosent. Tá var tolsemið ikki so stórt.

Lars Anders Kulbrandstad vísti á, at hóast Noregi er ógvuliga fleirmælt land, og 12

prosent av fólkinum eru innflytarar, ræður í landinum framvegis grundhugsanin um einmæli. Hon stavar frá tíðini, tá tjóðarbyggingin tók dik á seg. Norski professarin vísti á, at nú veruleikin er, at so mong mál verða tosað í Noregi, skulu hesi mál ikki einans viðurkennast, men takast við í málpolitikkin. Hetta verður fortreytin fyri at standa seg í alheimsgerðini, vísti hann á.

Málnationalisma

Anne Holmen vísti á norðurlendsku mályvirlýsingina frá 2006, sum umrøður, hvussu mál kunnu verða nýtt parallelt í sama samfelag. Á donskum universitetum verður enskt nógv brúkt í undirvísingini, og mælt verður beinleiðis til hetta, tí fleirmæli er ikki nakar trupulleiki, men ein dygd. Tó er í danskari lóggóvu ásett, at danskt í allar mátar skal

haldast í hevd og kunna brúkast á øllum økjum. Fleirmæli er ein dygd við tí treyt, at danskt ikki verður køvt.

Ein annar fyrilestrarhaldari, Karen Margrethe Petersen, greiddi frá, hvussu undirvísingin í Týsklandi mangastaðni er tvímælt, t.d. á markinum til Kekkia og Frakland. Enn hevur bara verið undirvíst á hendan hátt í studentaskúlum, men í framtíðini verða eisini grundskúlarnir tvímæltir. Fyri at geva fólki ein uppáftur positivari hugburð til fleirmæli helt hon, at eisini barnagarðarnir skuldu verið tvímæltir.

Karen Margrethe Petersen vísti eisini á eitt dømi um, hvussu ógvuslig málnationalisma kann vera. Hon nevndi ritið »Dansken på Færøerne sidestykke til Tysken i Slesvig.« sum Svend Grundtvig skrivaði

mitt í 1800-talinum. Hann fanst hvassliga at, at danskir embætismenn trýstu danskt inn í skúla, kirkju og á ting í Føroyum. Hetta gjørdur teir samvarandi einari eindarstatshugsan um, at allur staturin skuldi tosa danskt.

Soleðis gekst sum kunnugt ikki, og í dag hevði neyvan komið nøkrum donskum politikara til hugs at roynt nakað tilíkt í Føroyum ella aðrastaðni. Í alheimsgjörda heiminum eru avbjóðingarnar hjá norðurlendsku statunum heilt øðrvísi og nógv størri enn tá. Málsliga fleirmælið er ein ljóslivandi veruleiki, sum er komin fyri at verða, og hvussu øll hesi málini kunnu virka lið um lið, er avbjóðingin nú.